

ВІДГУК

офіційного опонента

**Кононенко Анатолія Олександровича, доктора психологічних наук,
професора, професора кафедри загальної та соціальної психології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
на дисертацію Затертої Зоряни Василівни
«Ціннісні орієнтації як чинник розвитку резильєнтності студентів
фахових коледжів», подану на здобуття ступеня доктора філософії в
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності
053 Психологія**

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Затертої Зоряни Василівни присвячена актуальній та суспільно значущій проблемі сучасної психологічної науки, а саме дослідженню ціннісних орієнтацій як чинника розвитку резильєнтності студентів фахових коледжів.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасними суспільними реаліями, які характеризуються високим рівнем невизначеності, соціальної нестабільності, економічних труднощів, наслідками пандемії та повномасштабної війни в Україні. За таких умов особливого значення набуває проблема психологічної стійкості особистості, її здатності адаптуватися до життєвих труднощів, долати стресові ситуації та підтримувати власне психологічне благополуччя.

Особливої уваги потребує студентська молодь, яка перебуває на етапі інтенсивного особистісного розвитку, професійного самовизначення та формування системи життєвих пріоритетів. Студенти фахових коледжів поєднують навчальну діяльність із раннім входженням у професійне середовище, що зумовлює необхідність розвитку психологічних ресурсів, здатних забезпечити успішне подолання труднощів і конструктивне реагування на життєві виклики.

Безперечною перевагою дисертаційного дослідження є звернення авторки до ціннісних орієнтацій як чинника розвитку резильєнтності. Такий

підхід дозволяє розглядати резильєнтність не лише як сукупність адаптаційних механізмів або особистісних ресурсів, а як складне психологічне утворення, пов'язане зі ціннісно-смисловою сферою особистості, її переконаннями, життєвими пріоритетами та цінностями.

Отже, тема дисертаційного дослідження є своєчасною, актуальною, має важливе теоретичне та практичне значення і відповідає сучасним запитам психологічної науки та освітньої практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота характеризується чіткою структурою, логічністю викладу матеріалу та послідовністю реалізації дослідницького задуму. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі авторкою обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання роботи, окреслено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У *першому розділі* здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз феномену резильєнтності особистості та її психологічних детермінант. Авторка систематизує сучасні підходи до розуміння сутності резильєнтності, розкриває її структуру та чинники розвитку. Значну увагу приділено аналізу психологічної природи цінностей і ціннісних орієнтацій особистості. Важливим здобутком є теоретичне обґрунтування ціннісних орієнтацій як чинника розвитку резильєнтності.

Другий розділ присвячено емпіричному дослідженню структурних компонентів резильєнтності та особливостей системи ціннісних орієнтацій студентів фахових коледжів. Авторкою обґрунтовано вибір психодіагностичного інструментарію, представлено процедуру проведення дослідження та здійснено змістовний аналіз отриманих результатів.

До беззаперечних переваг роботи належить використання комплексу сучасних психодіагностичних методик, що дозволили дослідити когнітивно-рефлексивний, емоційно-регулятивний та поведінковий компоненти

резильентності, а також систему ціннісних орієнтацій студентів фахових коледжів.

Особливої уваги заслуговує використання сучасних методів математичної статистики. Авторкою коректно застосовано кореляційний, факторний та регресійний аналізи, що забезпечило високий рівень обґрунтованості отриманих результатів.

На основі факторного аналізу авторкою емпірично обґрунтовано структуру резильентності студентів фахових коледжів та виокремлено чотири інтегральні фактори: «Психологічне благополуччя та соціально-емоційна адаптація», «Особистісна стійкість та контроль», «Рефлексивна ресурсність» та «Адаптивні стратегії подолання». Запропонована факторна модель характеризується високим рівнем теоретичної та практичної інтерпретованості.

Особливу наукову цінність має проведений регресійний аналіз, який дозволив визначити прогностичний потенціал окремих ціннісних орієнтацій щодо розвитку резильентності. Отримані результати не лише підтверджують існування взаємозв'язку між ціннісною сферою особистості та резильентністю, але й дозволяють визначити найбільш значущі ціннісні орієнтації, що сприяють її розвитку.

У *третьому розділі* представлено структурно-функціональну модель розвитку резильентності студентів фахових коледжів та авторську програму соціально-психологічного тренінгу «Плекаємо резильентність». Модель характеризується концептуальною цілісністю та логічністю побудови. Її важливою особливістю є визначення ціннісних орієнтацій як провідного чинника розвитку резильентності. Результати формувального експерименту свідчать про ефективність запропонованої програми та підтверджують можливість цілеспрямованого розвитку резильентності через актуалізацію ціннісно-сміслових ресурсів особистості.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та підтвердженими результатами теоретичного й емпіричного дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення результатів дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні ціннісних орієнтацій як чинника розвитку резильєнтності студентів фахових коледжів. У роботі уточнено психологічний зміст резильєнтності як багатовимірного особистісного утворення та розкрито роль ціннісних орієнтацій у процесі її розвитку. Встановлено систему взаємозв'язків між структурними компонентами резильєнтності та ціннісними орієнтаціями особистості.

На основі факторного аналізу емпірично обґрунтовано структуру резильєнтності студентів фахових коледжів та визначено інтегральні фактори, що забезпечують її функціонування. За допомогою регресійного аналізу виявлено ціннісні орієнтації, які мають найбільший прогностичний потенціал щодо розвитку резильєнтності.

Вагомим теоретичним здобутком є розроблення авторської структурно-функціональної моделі розвитку резильєнтності та обґрунтування можливостей її розвитку через актуалізацію ціннісно-смислової сфери особистості.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні та апробації програми соціально-психологічного тренінгу «Плекаємо резильєнтність», спрямованої на розвиток психологічної стійкості студентської молоді через актуалізацію ціннісно-смислових ресурсів особистості. Матеріали дослідження можуть бути використані у діяльності психологічних служб закладів освіти, у професійній підготовці студентів фахових коледжів, у системі психолого-педагогічного супроводу студентської молоді, а також під час розроблення програм розвитку психологічного благополуччя та життєстійкості особистості.

Повнота викладу результатів у наукових публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлено у 10 наукових публікаціях. Серед опублікованих праць: 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії Б та 6 тез у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Опубліковані праці відображають теоретичні, емпіричні та прикладні аспекти

досліджуваної проблеми, забезпечують апробацію результатів та підтверджують їх наукову значущість.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати про відсутність порушень академічної доброчесності. Використання наукових джерел супроводжується належними посиланнями, результати дослідження мають самостійний характер, а авторські положення й висновки є оригінальними та науково обґрунтованими.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, однак буде доцільно висловити окремі зауваження та побажання, які мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

1. У роботі переконливо обґрунтовано роль ціннісних орієнтацій у розвитку резильєнтності студентів фахових коледжів. Водночас певний науковий інтерес становило б проведення порівняльного аналізу особливостей прояву резильєнтності студентів різних курсів.

2. У процесі експериментального дослідження авторкою було проаналізовано результати авторської анкети, однак у подальшій роботі не представлено врахування суб'єктивного досвіду респондентів, який дозволив би глибше виявити змістові аспекти особистісних змін. Залучення якісних методів дозволило б поглибити інтерпретацію кількісних результатів та посилити доказовість ефективності тренінгової програми.

3. Зважаючи на практичну значущість розробленої програми «Плекаємо резильєнтність», доцільним видається впровадження комплексної системи психологічного супроводу усіх учасників освітнього процесу в межах фахового коледжу.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Висновки щодо дисертації загалом. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що дисертаційна робота Затертої Зоряни Василівни на тему «Ціннісні орієнтації як чинник розвитку резильєнтності студентів

фахових коледжів», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія, є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівнях.

За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обсягом проведеного дослідження та рівнем оформлення дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024, а її автор, Затерта Зоряна Василівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної та соціальної психології
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Анатолій КОНОНЕНКО

*Проректор
наукової роботи*

Мартинук О.М.